

Lyckad läkemedels- behandling tillsammans

Läkemedelsbehandling är ett samarbete där såväl vårdpersonalen som patienten behöver bidra för att behandlingen ska ge resultat.

TEXT **RENJA NIKULA** BILDER **PIXABAY, UNSPLASH, BURST, ADOBE STOCK**

Denna artikel bygger på en artikel från arbetsgruppen Läkemedelsinformation för läkemedelsanvändare, som är en del av det nationella nätverket för läkemedelsinformation.

När det gäller tarmsjukdomar är det framför allt inflammatoriska tarmsjukdomar som ofta behandlas med läkemedel. Du kanske känner till termerna 5-ASA, SASP, immunsuppressiv, biologisk samt biosimilar och kortison. Läkemedelsbehandling kan väcka både frågor och farhågor, men med ett välfungerande samarbete ökar tilliten till och följsamheten för behandlingen.

Behandlingen av tarmsjukdomar kan ofta vara självstyrd dvs. när symtom uppstår ökar man läkemedelsbehandlingen i enlighet med överenskommelse med behandlande läkare. Vid behov kan

man ta kontakt med vårdenheten. Behandlingen förstärks snabbt när de första symtomen uppkommer. Självstyrd behandling kräver goda förberedelser. Patienten behöver bland annat tillräckligt med information om läkemedelsbehandlingen, möjliga alternativ samt hur läkemedlen samverkar och vilka risker som finns.

Gemensamma, personliga mål

Det är viktigt att läkemedelsanvändaren är med och tillsammans med vårdpersonal planerar läkemedelsbehandlingsmålet, genomförande och uppföljning. En gemensamt upprättad behandlingsplan bidrar till bättre följsamhet och ger patienten kontroll över sjukdomen.

Behandlingsplanen ska dock ses som en flexibel lösning eftersom den kan förändras när omständigheterna

”

Läkemedelsanvändaren ska veta vilka läkemedel man tar.

förändras. Den planerade läkemedelsbehandlingen kanske inte fungerar som önskat, vilket kräver att såväl patienten som vårdpersonal måste vara beredda på att anpassa planen efter verkligheten. Tarmsjukdomar är individuella och sjukdomen förlöper i skov, vilket gör att man inte alltid kan förutse allting.

Öppna samtal hjälper

Läkemedelsanvändaren ska veta vilka läkemedel man tar, vad de behövs för

och hur man doserar läkemedlen. Det är viktigt att läkemedelsanvändaren känner sig trygg i hur läkemedlet används och vet var man vid behov hittar mera information. Vård- och apotekspersonal ger råd och hjälper med läkemedelsrelaterade frågor.

Ibland kan även anhöriga behöva eller vilja ha information om läkemedelsbehandlingen. Ibland är det bra att en anhörig finns med på mottagningen, så att denne kan stötta patienten när det gäller egenvård. Det är dock var och en som själv väljer hur mycket man vill berätta för andra om sin sjukdom och dess behandling.

En uppdaterad läkemedelslista ger trygghet

En uppdaterad läkemedelslista är en oersättlig informationskälla vid planering av läkemedelsbehandling. Man ska själv uppdatera läkemedelslistan och även ta med egenvårds- och naturläkemedel som man använder. Läkemedelslistan visar således alla läkemedel som man tar och den kan användas för att välja de mest lämpliga preparaten.

Vanliga receptfria antiinflammatoriska smärtstillande såsom ibuprofen och ketoprofen kan förvärra en inflammatorisk tarmsjukdom och öka blödningsrisken. Paracetamol är ett tryggt val som receptfritt smärtstillande och febernedsättande preparat. Det är därför viktigt att apotekspersonal har kännedom om den kroniska sjukdomen även när man köper läkemedel som inte direkt har med sjukdomen att göra.

Råd för hur man upprättar en läkemedelslista får man av vård- och apotekspersonal. Färdiga mallar finns på apotek, hos vården samt på nätet, där man kan direkt fylla i och skriva ut listan. Man kan även komplettera läkemedelslistan med uppgift om biverkningar som man tidigare fått av läkemedel, samt även läkemedelsallergier.

Det är viktigt att läkemedelslistan är aktuell, varför den alltid ska uppdateras vid förändringar. Man bör förstöra gamla listor så att man är säker på att man bara använder den allra senaste listan. Det är bra att utöver sitt namn även anteckna datumet då listan upprättades.

Fråga, berätta och dubbelkolla

Målet är en smidig läkemedelsbehandling i vardagen. Detta kan uppnås när man känner till behandlingens mål och hur målen ska uppnås. I vardagen innebär detta att man tar läkemedlen enligt överenskommelse och att man noterar om hälsotillståndet förändras. Det är också bra att då och då notera huruvida läkemedlet hjälper mot ett visst symptom, eller om läkemedlet eventuellt ger upphov till skadliga biverkningar. Om ett läkemedel inte hjälper eller om det ger upphov till oönskade biverkningar bör man alltid kontakta vård- eller apotekspersonal.

Vård- och apotekspersonal kan på begäran kontrollera och uppdatera läkemedelslistan. De ger också vid behov ytterligare information om läkemedelsbehandlingen och om hur den genomförs. Man bör också komma ihåg att läkemedel endast hjälper när man faktiskt tar dem. Det är därför viktigt att tala om ifall man av någon anledning inte tagit sina läkemedel enligt överenskommelse. Om det är någonting som är oklart eller som man är fundersam på när det gäller läkemedel bör man tala om detta för vård- eller apotekspersonal.

Man bör även ta upp sin ekonomiska situation om man inte har råd med sina läkemedel. Då kan läkaren ta hänsyn till det exempelvis vid val av läkemedel. Sjukdomens svårighetsgrad och omfattning avgör vilka läkemedel som används mot tarmsjukdomar. De flesta läkemedel mot IBD ingår i lägre specialersättningskategorin dvs. FPA ersätter 65 % av kostnaden. Anteckning om rätten till specialersättning på FPA-kortet får man med ett läkarintyg.

Övervägt avslut

Behandlingsavslut betyder att man helt slutar använda ett läkemedel eller byter ut det mot ett annat. Det kan vara patienten själv eller behandlande läkare som noterar att ett läkemedel behöver tas bort eller bytas ut. Anledningen till detta kan vara en biverkning, läkemedlets pris eller osäkerhet kring användningen av läkemedlet.

Underhållsbehandling får man inte avsluta på eget bevåg, och kortisonbehandling får inte avslutas tvärt. Man ska aldrig sluta med ett läkemedel helt på egen hand, man bör istället diskutera anledningarna till att man vill sluta ta ett läkemedel med sin läkare. Även bekymmer och fördomar kring ett läkemedel eller att sluta med det bör man ta upp med sin läkare.

När man slutat med ett läkemedel eller bytt ut det är det viktigt att vara särskilt uppmärksam på hur man mår. Om man börjar må sämre är det ytterst viktigt att ta kontakt med vården.

Det är viktigt med återvinning, även när det gäller läkemedel. Oanvända läkemedel lämnar man alltid till apoteket – då kommer de inte ut i naturen exempelvis genom sopsorteringsstationen eller avloppet. Man bryter också mot lagen om man vidareförmedlar sina oanvända receptbelagda läkemedel.

En del av föreningens intressebevakning

Crohn ja Colitis ry medverkar på många sätt till utvecklingen av läkemedelsbehandlingen, genom att bidra med synpunkter från såväl tarmsjukdomspatienter som andra med kroniska sjukdomar.

- Föreningen är med i säkerhets- och utvecklingscenter Fimeas patientråd under 2020–2021, berättar **Olga Haapa-aho**, specialist på social- och hälsotrygghet.

Patientrådet har bland annat som syfte att bidra med patientsynpunkter i myndighetsarbetet, att fungera som en direkt länk mellan Fimea och patient- och handikappföreningar samt att bidra med ökad transparens i och kännedom om myndighetens verksamhet.

Frågorna som tas upp på patientrådets möten handlar om Fimeas funktioner och uppgifter, och de ämnen som tas upp planeras i samarbete med Fimeas tjänstemän och patientrådets medlemmar och utifrån deras behov och önskemål.

- Vi har dessutom medverkat i utbildningar och varit med och påver-

Underhållsbehandling får man inte avsluta på eget bevåg.

kat problem kring läkemedel genom patientföreningarnas gemensamma nätverk. Vi har bland annat samlat in feedback från medlemmar om problem med läkemedelstillgänglighet och sammanfattat information om detta, vilket bland annat tagits upp med Social- och hälsovårdsministeriet samt Fimeas experter. ●

Tänk på detta!

- Kontrollera varför du använder läkemedlet och att du kan ta det på rätt sätt
- Var inte rädd för att ta upp dina frågor med vård- och apotekspersonal
- Ta alltid dina läkemedel enligt överenskommelse
- Det är en gemensam angelägenhet att läkemedelslistan hålls uppdaterad
- Sluta inte ta läkemedel på eget bevåg

Mera information

- Mera information om läkemedelslistor hittar du exempelvis på adressen <https://www.laakehoidonpaiva.fi> på apotek eller hos vårdpersonal